

ПРАВААБАРОНЦЫ ЗА СВАБОДНЫЯ ВЫБАРЫ

ГРАМАДСКАЯ КАМПАНІЯ «ПРАВААБАРОНЦЫ ЗА СВАБОДНЫЯ ВЫБАРЫ»

ВЫБАРЫ ў ПАЛАТУ ПРАДСТАЎНІКОЎ НАЦЫЯНАЛЬНАГА СХОДУ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ ШОСТАГА СКЛІКАННЯ

Назіранне ажыццяўляюць актывісты РПГА «Беларускі Хельсінкскі камітэт» і ПЦ «Вясна» ў рамках кампаніі «Праваабаронцы за свабодныя выбары»

Выніковая справаздача па назіранні за рэгістрацыяй кандыдатаў

ВЫСНОВЫ

- этап вылучэння і рэгістрацыі кандыдатаў прайшоў без істотных адрозненняў ад мінулых парламенцкіх выбарчых кампаній;
- збор подпісаў адбываўся ў спакойнай абстаноўцы, значных перашкодаў для ініцыятыўных груп з боку ўлады не зафіксавана;
- адзначаны выпадкі выкарыстання адміністрацыйнага рэсурсу на карысць праўладных кандыдатаў, ціску на сябраў ініцыятыўных груп па вылучэнні апазіцыйных кандыдатаў;
- назіранне вялося ў 49 са 110 АВК; у шэрагу АВК (27%) праверка подпісаў па вылучэнні кандыдатаў была дастаткова празрыстай, назіральнікі мелі магчымасць адсочваць гэты працэс, у тым ліку працэдуру выпадковай выбаркі подпісаў для праверкі. Гэта расцэньваецца як станоўчая практыка. Негатыўным фактарам сёлетняй выбарчай кампаніі з'яўляецца тое, што ў большасці АВК (73%), як і раней, назіральнікам кампаніі «Праваабаронцы за свабодныя выбары» адмоўлена ў праве назіраць за працэдурай праверкі подпісаў;
- сёлетняя выбарчая кампанія адзначана большай колькасцю вылучэнняў у кандыдаты ў дэпутаты ў параўнанні з мінулымі кампаніямі: 365 – у 2008 г., 464 – у 2012 г., 630 – у 2016 г.) і меншым ўзроўнем адмоваў у рэгістрацыі кандыдатаў (23% – у 2008 г., 24,7% – у 2012 г., 14,8% – у 2016 г.).

I. ПРАВАВАЯ БАЗА

У адпаведнасці з Выбарчым кодэксам і Каляндарным планам рэгістрацыя кандыдатаў у дэпутаты Палаты прадстаўнікоў пачынаецца за 40 дзён і заканчваецца за 30 дзён да выбараў (з 2 па 11 жніўня адпаведна).

Для рэгістрацыі кандыдата ў АВК прадстаўляюцца дакументы, вызначаныя ў арт. 66 ВК, сярод якіх: заява аб згодзе балатавацца, біяграфічныя дадзеныя, копіі дакументаў, якія пацвярджаюць звесткі пра адукацыю і месца працы, дэкларацыя аб даходах і маёмасці асобы. У адпаведнасці са зменамі ў ВК, унесенымі ў 2013 годзе, дадаткова павінны быць прадстаўлены звесткі аб судзімасці, калі асоба, якая вылучана кандыдатам у дэпутаты, раней мела судзімасць. Пры вылучэнні кандыдата ў дэпутаты Палаты прадстаўнікоў шляхам збору подпісаў выбаршчыкаў для рэгістрацыі дадаткова прадстаўляюцца таксама падпісныя лісты.

Паводле дапаўненняў, унесеныя у ВК у 2013 годзе, дакументы на рэгістрацыю могуць быць пададзеныя як самім патэнцыйным кандыдатам, так і яго прадстаўніком на падставе даверанасці.

Па выніках праверкі пададзеных дакументаў і дакладнасці подпісаў выбаршчыкаў АВК прымае рашэнне аб рэгістрацыі кандыдатаў і ў двухдзённы тэрмін пасля рэгістрацыі выдае кандыдатам адпаведныя пасведчанні.

У 2013 годзе ВК дапоўнены арт. 68-1, які прадугледзеў выпадкі, калі АВК павінна, а калі – мае права адмовіць у рэгістрацыі кандыдатам у дэпутаты.

АВК адмаўляе ў рэгістрацыі кандыдата ў выпадку:

неадпаведнасці асобы тым патрабаванням, якія прад'яўляе ВК да кандыдата;

наяўнасці судзімасці ў асобы, якая вылучана кандыдатам;

невыканання прадугледжаных ВК патрабаванняў да вылучэння кандыдата;

непрадстаўлення аднаго або некалькіх дакументаў, неабходных для рэгістрацыі кандыдата;

недастатковай для рэгістрацыі кандыдата колькасці сапраўдных подпісаў выбаршчыкаў, сабраных у падтрымку вылучэння кандыдатам;

выкарыстання ў інтарэсах абрання грашовых сродкаў ці іншай матэрыяльнай дапамогі замежных дзяржаў, арганізацый або замежных грамадзян, міжнародных арганізацый;

наяўнасці ў падпісных лістах па вылучэнні кандыдата ў дэпутаты больш за 15 працэнтаў несапраўдных подпісаў ад агульнай колькасці правяраных подпісаў выбаршчыкаў;

ў іншых выпадках неадпаведнасці парадку вылучэння патрабаванняў ВК РБ.

АВК мае права адмовіць у рэгістрацыі кандыдата ў выпадку:

прадстаўлення ў дэкларацыі аб даходах і маёмасці неадпаведных звестак, якія маюць істотны характар;

выкарыстання пераваг службовага становішча ў інтарэсах абрання;

удзелу адміністрацыі арганізацыі ў зборы подпісаў выбаршчыкаў, прымусу ў працэсе збору подпісаў і ўзнагароджання выбаршчыкаў за ўнясенне подпісу;

паўторнага парушэння патэнцыйным кандыдатам ці яго ініцыятыўнай групай патрабаванняў выбарчага заканадаўства, калі раней ім было вынесена папярэджанне.

Змены 2013 года закранулі і працэдуру абскарджання рашэнняў аб адмове ў рэгістрацыі кандыдатам у дэпутаты. Цяпер рашэнне АВК аб адмове ў рэгістрацыі абскарджваецца ў вышэйшую ВК, а яе рашэнне – у абласны (Мінскі гарадскі) суд. (Раней рашэнне АВК абскарджвалася ў Цэнтральную камісію, а яе рашэнне – у Вярхоўны Суд).

II. ЗБОР ПОДПІСАЎ

Месцы для збору подпісаў. У межах падрыхтоўкі да этапа збору подпісаў мясцовыя ўлады прынялі рашэнні пра месцы, забароненыя для правядзення пікетаў па зборы подпісаў. Агульная тэндэнцыя паказвае, што ў многіх гарадах колькасць забароненых месцаў скарацілася ў параўнанні з папярэднімі выбарамі. У гэтай кампаніі шмат дзе можна збіраць подпісы на тэрыторыі ўстаноў адукацыі, медычных устаноў, устаноў культуры і спорту, сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва, культывых устаноў. Тым не менш, у вялікай колькасці гарадоў умовы не змяніліся ў лепшы бок. Шмат дзе забаронена збіраць подпісы выбаршчыкаў на цэнтральных плошчах (гарады Бабруйск, Салігорск, Слуцк, Маладзечна, Мінск і інш.).

Выкарыстанне адміністрацыйнага рэсурсу. Назіранне паказала, што падчас збору подпісаў былі факты выкарыстання адміністрацыйнага рэсурсу. У г. Светлагорску кіраўнікі прадпрыемстваў раілі сваім падначаленым ставіць подпісы ў падтрымку дзеючага дэпутата Палаты прадстаўнікоў па Светлагорскай выбарчай акрузе № 46, старшыні раённай арганізацыі ГА «Беларускі Саюз жанчын» Галіны Філіповіч і ігнараваць іншых прэтэндэнтаў. Подпісы за Філіповіч збіралі на ААТ «Светлагорскі цэлюлозна-картонны камбінат», ААТ «Светлагорскхімвалакно», ААТ «Светлагорскі завод ЖБВК».

У г. Слуцку на прадпрыемстве КУП «Слуцкае ЖКГ» зафіксаваныя выпадкі прымусовага збору подпісаў за вылучэнне рэдактара газеты «Слуцкі край» Валянціны Ражанец. У г. Маладзечна ініцыятыўная група па вылучэнні прэтэндэнта на кандыдата ў дэпутаты намесніка старшыні райвыканкама па пытаннях сацыяльнай сферы і ідэалагічнай работы Людмілы Канановіч таксама задзейнічала адміністрацыйны рэсурс: на прадпрыемствах бюджэтнай сферы подпісы збіраліся ў працоўны час. У г. Орша педагогаў адклікалі з чарговага адпачынку і накіравалі збіраць подпісы ў падтрымку дзеючага дэпутата Палаты прадстаўнікоў па Аршанскай гарадской ВА № 26 Людмілы Дабрынінай. Такая ж сітуацыя ў г. Гродна: настаўнікі збіралі подпісы ў падтрымку дырэктара сярэдняй школы № 13 Ліліі Кірак, якая вылучалася прэтэндэнтам у кандыдаты па Гродзенскай-Цэнтральнай ВА № 51. У г. Полацку наведвальніку паліклінікі непасрэдна падчас прыёму ў доктара прапанавалі паставіць подпіс за вылучэнне дзеючага дэпутата Палаты прадстаўнікоў па Полацкай гарадской ВА № 28 Наталлі Гуйвік. На прыёме ў кабінце знаходзілася трэцяя асоба – таксама медсястра – з падпісным аркушам. Грамадзянін паскардзіўся на гэты выпадак у ЦВК. У адказе гаворыцца, што парушэння выбарчага заканадаўства не заіксавана: сябра ініцыятыўнай групы зайшла на працу ў свой вольны час, а будынак медычнай установы не ўваходзіць у пералік месцаў, дзе забаронена збіраць подпісы.

Перашкоды падчас збору подпісаў. Значных перашкодаў пры зборы подпісаў з боку ўлады не адзначана. Выключэнне складаюць выпадкі ў інтэрнатах. У Мінску ў сувязі са скаргамі на празмерную актыўнасць асобных ініцыятыўных груп, якія збіраюць подпісы непасрэдна на паверхах інтэрнатаў, старшыня Мінскай гарадской ВК Сяргей Хільман на пасяджэнні выбаркама заявіў, што сябры ініцыятыўных груп павінны прытрымлівацца правіл наведвання інтэрнатаў. Была дадзена ўстаноўка, паводле якой дазволена збіраць подпісы толькі ў холах першых паверхаў інтэрнатаў, а таксама каля будынкаў.

У Гомелі зафіксаваны канфлікт з камендантам інтэрната КРУП «Цэнтральны», якая не пусціла ініцыятыўную групу Юрыя Глушакова (Гомельская-Цэнтральная акруга № 33).

Пасля званка ў АВК у інтэрнат прыехаў намеснік дырэктара дадзенага прадпрыемства па ідэалогіі, які вырашыў станоўча гэта пытанне.

Кандыдат па Гомельскай-Сельмашаўскай акрузе №32 У. Кацора паведаміў, што на сяброў яго групы аказваўся псіхалагічны ціск: некалькі разоў з аўтамабіля (нумар 9038-ІЕЗ) невядомыя людзі рабілі фотаздымкі, на адным з пікетаў супрацоўнікі міліцыі прымуслі зняць бел-чырвона-белы сцяг і інш.

У Віцебску, Баранавічах асобныя супрацоўнікі службы аховы прадпрыемстваў і гандлёвых кропак выклікалі нарады міліцыі, каб не дазволіць збор подпісаў. Аднак супрацоўнікі міліцыі не перашкаджалі збору подпісаў, паколькі ва ўсіх гэтых месцах рашэннем мясцовых уладаў ён не быў забаронены.

ІІІ. НАЗІРАННЕ ЗА ПРАЦЭДУРАЙ ПРАВЕРКІ ПОДПІСАЎ ВЫБАРШЧЫКАЎ

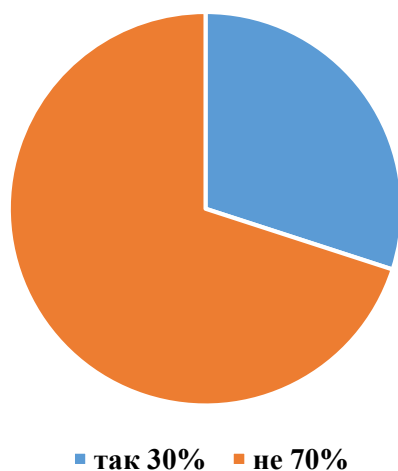
Большасць назіральнікаў не мела магчымасці прысутнічаць пры праверцы подпісаў акруговымі выбарчымі камісіямі. Аб магчымасці прысутнічаць пры праверцы па збору подпісаў паведамлі толькі 27% назіральнікаў кампаніі «Праваабаронцы за свабодныя выбары». Пры гэтым у Мінску ў 67% АВК назіральнікам далі магчымасць прысутнічаць пры праверцы, у Магілёўскай вобласці – у 57% выпадкаў (у чатырох АВК з сямі), у Віцебскай – у 11% (у адной АВК з дзевяці). У Мінскай, Гродзенскай, Брэсцкай абласцях назіральнікам практычна нідзе не дазволілі прысутнічаць пры праверцы подпісаў.

Асноўная прычына адмоваў назіральнікам у праве прысутнічаць падчас праверкі подпісаў – адсутнасць такога права ў пераліку правоў назіральніка ў арт. 13 ВК. Але аналіз справаздач паказвае адсутнасць у рэгіёнах адзіных падыходаў у гэтым пытанні.

Напрыклад, АВК Мазырскай ВА №42 дало такі адказ на адпаведную заяву актывіста кампаніі «Праваабаронцы за свабодныя выбары»: «Назіральнік у акруговай выбарчай камісіі мае магчымасць толькі прысутнічаць на пасяджэннях адпаведнай выбарчай камісіі, а права на знаёмства з дакументамі, згодна з ч. 5 арт. 13, ён не мае». Але камісія прапанавала назіральніку прагледзець адабраныя для праверкі подпісы за прэтэндэнта Рамана Скуратоўскага, (яму адмоўлена ў рэгістрацыі з-за відавочнай несапраўднасці 80,7% подпісаў).

Прысутнічалі на пасяджэннях АВК і маглі глядзець падпісныя лісты назіральнікі, зарэгістраваныя ў Бабруйска-Ленінскай № 78 і Бабруйскай сельскай ВА № 80. У Полацкай АВК №27 назіральнік прысутнічаў на пасяджэнні, але не мог бачыць змест падпісных лістоў. Назіральніку ў Рэчыцкай ВА №44 на словах далі магчымасць сачыць за праверкай подпісаў, але фактычна стварылі неадпаведныя ўмовы: кожны сябар забраў з сабою на працоўнае месца пэўную колькасць падпісных лістоў. У Гомельскай-Цэнтральнай ВА №33 назіральніка запрасілі толькі на выніковую працэдуру праверкі. Да гэтага сябры камісіі ўжо прагледзелі подпісы, а ў яго прысутнасці толькі тэлефанавалі і ўдакладнялі звесткі. У адказ на просьбу назіральніка на кароткі час яму паказалі падпісныя лісты двух прэтэндэнтаў.

Галосная і публічная праверка звестак аб кандыдатах у прысутнасці назіральнікаў

IV. ВЫНІКІ РЭГІСТРАЦЫІ КАНДЫДАТАЎ

Паводле дадзеных Цэнтральнай выбарчай камісіі¹, усяго ў Рэспубліцы Беларусь рознымі шляхамі было вылучана 630 кандыдатаў, з іх 93 адмоўлена ў рэгістрацыі, што складае 14,8% ад агульнай колькасці вылучаных (істотна ніжэй у параўнанні з 24,7% адмоваў на парламенцкіх выбарах 2012 года). Яшчэ 16 чалавек (2,5%) самастойна знялі свае кандыдатуры. Ніводнай безальтэрнатыўнай акругі на сёлетніх выбарах няма (у 2012 годзе такіх акруг было чатыры).

Прадстаўнікі палітычных партый вылучылі 387 кандыдатаў, што складае 50,6% ад агульнай колькасці вылучаных. Вынікі рэгістрацыі партыйных кандыдатаў наступныя:

Назва палітычнай партыі	Колькасць вылучаных кандыдатаў	Колькасць зарэгістраваных кандыдатаў	Колькім асобам адмоўлена ў рэгістрацыі (%)
Беларуская партыя «Зялёныя»	5	5	0 (0%)
Беларуская партыя левых «Справядлівы свет»	46	38	8 (17%)
Беларуская патрыятычная партыя	18	16	2 (11%)
Беларуская сацыял-дэмакратычная партыя (Грамада)	29	27	2 (7%)
Камуністычная партыя Беларусі	52	44	8 (15%)
Ліберальна-	90	77	13 (14%)

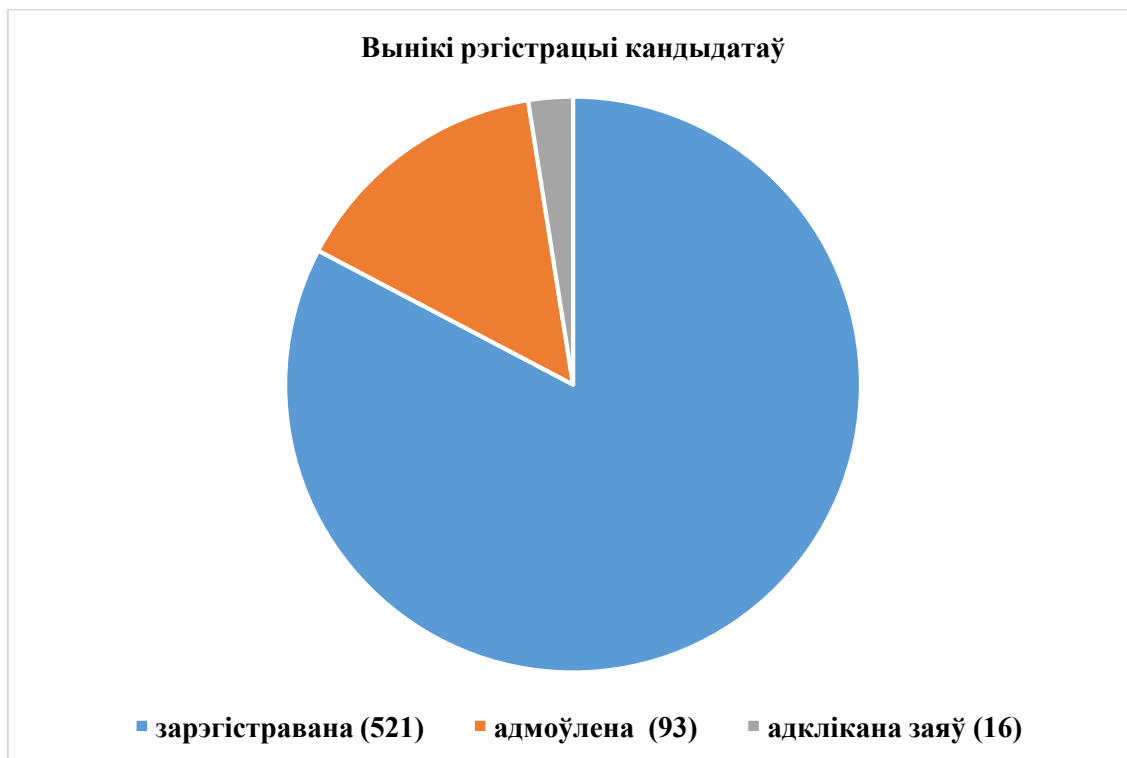
¹ СВЕДЕНИЯ о регистрации кандидатов в депутаты Палаты представителей Национального собрания Республики Беларусь шестого созыва. Даступна на: <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/Elections-PPNS6-Elect13.pdf>.

дэмакратычная Партыя (ЛДП)			
Аб'яднаная грамадзянская партыя (АГП)	67	57	10 (15%)
Партыя БНФ	60	49	11 (18%)
Рэспубліканская партыя працы і справядлівасці (РППС)	20	18	2 (10%)

99% з тых, каму было адмоўлена ў рэгістрацыі кандыдатам, вылучаліся адным суб'ектам. Большасць незарэгістраваных прэтэндэнтаў вылучаліся ад палітычных партый (51%).

Доля адмоваў вышэй за ўсё сярод тых, хто вылучаўся грамадзянамі шляхам збору подпісаў (37%). Сярод прэтэндэнтаў, якія вылучаліся толькі ад палітычных партый яна складае 16% (з 354 зарэгістравана 298). З іх 45%, што атрымалі адмову, – гэта сябры апазіцыйных партый (АГП, «Грамада», БНФ, «Справядлівы свет»). Усе кандыдаты, якія вылучаліся ад палітычных партый і адначасова ад іншых суб'ектаў (грамадзян, або грамадзян і працоўных калектываў) былі зарэгістраваныя (33 чалавекі). Таксама зарэгістравана 99% (89 з 90) кандыдатаў, якія вылучаліся грамадзянамі шляхам збору подпісаў і працоўнымі калектывамі адначасова. Варта адзначыць, што часцей за ўсё такім спосабам вылучаюцца кандыдаты, якіх падтрымлівае ўлада.

Кандыдатамі вылучаліся 28 дзеючых дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў, а таксама 43 дэпутаты мясцовых Саветаў дэпутатаў. Усе яны былі зарэгістраваныя. Доля жанчын сярод зарэгістраваных кандыдатаў складае 25%.

Параўнанне вынікаў рэгістрацыі кандыдатаў у сёлетняй выбарчай кампаніі з вынікамі ранейшых выбараў.

Год выбараў	Вылучана кандыдатаў	Адклікана заяў	Адмоўлена ў рэгістрацыі	Зарэгістравана	% адмоваў
2008	365	5	84	276	23%
2012	494	9	122	363	24,7%
2016	630	16	93	521	14,8%

V. АБСКАРДЖАННЕ

Адзначаны адзінкавыя выпадкі абскарджання сябрамі ініцыятыўных груп парушэнняў умоваў па зборы подпісаў, а таксама скаргі грамадзянаў на дзейнасць ініцыятыўных груп. Паводле дадзеных ЦВК², на дзейнасць ініцыятыўных груп пададзена 41 заява, з іх 4 – у ЦВК.

Паводле дадзеных кампаніі «Праваабаронцы за свабодныя выбары», на рашэнні АВК па адмове ў рэгістрацыі кандыдатамі ў дэпутаты пададзеныя 17 скаргаў у тэрытарыяльныя выбарчыя камісіі³. Некалькі рашэнняў тэрытарыяльных камісій ужо абскарджаны ў суды.

² Даступна на: <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/Elections-PPNS6-Elect12.pdf>.

³ Па стане на 18:00 13 жніўня.